

МЕТА.

Въ свой хаті, своя правда,
И сила, и воля!

Т. Шевченко.

№ 8.

Авісеб, для 31-го Мая, 1865.

Централизмъ московський.

(Конецъ).

Ми бачили въ попереднихъ уступахъ, що абсорбованіе народностей не було до сего часу для Россіи правиломъ, бо для московського народу, который становить головну массу російського государства, ані не було, ані не бачилось потреби більшати и сильнішати зъ шкодою другихъ народівъ. Централизмъ, який досі въ Россіи практикувався, бувъ то централизмъ політичний. Вінъ походивъ зъ тої пори, коли Петро I. задумавъ устроїти модне государство, а дотикавъ именно ті народи, котрі вже тоді въ складі єго царства находились, якъ н. п. одна часть народу руського. Інші же народи, котрі пізніше въ звязъ зъ тимъ государствомъ входили, зберегали свою споконвічну, або діставали окремішню уставу, котора давала їмъ гваранцію для їхъ політичної и народної жизни. Въ сімъ посліднімъ факті лежить власне доказъ, що для Россіи централизмъ політичний не бувъ правиломъ а тільки виймкою, котора, не будучи природнімъ продуктомъ самого московського народу, но живосиломъ накиненою формою, зъ поступомъ часу остоятись не могла и доконче перемінитись мусіла. Переміну тутъ инакше розуміти годі, якъ тільки переміну на лучше. Де абсолютизмъ зо свободою зустрічається, тамъ вінъ ніколи паномъ не стане, а завсіди упаде, виймивши хиба сей припадокъ, що свобода своїхъ правъ надуживає, т. е. стається такъ само не-

моральною, якъ абсолютизмъ, котрий и єсть ніщо инше, якъ тільки надужитокъ морального права.

И въ самімъ ділі, хто безсторонно розглядитця въ новіщихъ діянняхъ Россіі, той не заперечить, що тее государство, складаючися въ головній часті зъ народівъ московського и руського, зачало сильно прямувати до висвободження зъ накиненої живосиломъ форми — абсолютистичнёго централізму. Найкраща часть зъ просвіченої верстви обохъ народівъ, найприродніща їхъ репрезентація, працює невгомно надъ освободженнємъ зъ тої шкаралупи. Сама навіть старо-московська партія, котора, мимоходомъ сказавши, європейсько-либеральній партії петербурській въ своїхъ поглядахъ не дорівнює, назвала нині всю историю, ввесь битъ Россіі, зачавши відъ Петра I., ложжю. Підъ таць сильнимъ напоромъ самъ навіть абсолютизмъ зачавъ зъ-підъ себе витягати підвални, на котрихъ стоявъ, — зачавъ приготовляти свій швидчий упадокъ. Не потребуємо обьяснати, що упадокъ абсолютизму въ Россіі бувъ би за-разомъ и упадкомъ централізму політичнёго, підъ котримъ терпіли много народи, складаючі государство російське, а найбільше утерпівъ народъ руський. Скільки у тому ділі снажилася європейсько-либеральна партія петербурська, то свідчать найлучше ті реформи, які недавнімъ часомъ въ Россіі виконуютьця, котрихъ досяглось и найзавзятіщі противники Россіі знегувати не можуть, виймивши хіба де-які недостатки тихже що-до форми, которі однакже оправдати можна тимъ, що ті реформи перепроваджаютьця підъ урядомъ абсолютистичнімъ. Звісно, медвежа лаба драпне и тоді, коли гладить. Отся друга партія складаєтця въ значній часті, изъ, винародовленої вправді черезъ московську просвіту, интелігенції руської, котора однакже розрізняє інтереси свого краю відъ інтересівъ краю московського. Въ тій партії руський елементъ гравъ такъ велику ролю, що нині польський органъ *Czas*, въ артикулі *Ruska idea* всю тую либеральну партію називає по-просту руською; но въ ній находилися всі либеральні елементи всіхъ народностей, т. є. и Москалівъ, которі не признавалися до старомосковської партії, и навіть Поляківъ, которі будучность свого народу не въ дорозі „великихъ ділъ“, именно збудовання польского государства, но въ дорозі мирного органічнёго розвитку підъ Россією и черезъ Россію глядали. Ся партія не хотіла мати Россіі московської, а Россіі рівно-справедливої всімъ народамъ, особливе-жъ Русинамъ, которі відъ московської гегемонії такъ много терпіли, якъ колись и відъ польської, для котрихъ отже

збудованне Польщи въ давнихъ границяхъ такъ само згубне було би, якъ и запанованне старомосковської партії, маючої взглядомъ Русі подібні заміри, якъ и взуїцько-аристократичнїя партія польска; якъ отся уважає Русь народомъ польськимъ, такъ онта лічить її народомъ московськимъ. По сій то именно причині старомосковська партія ненавидить либеральной петербурської, которой членівъ називає вона западниками або и полякофилами, узурпуючи для себе назву славянофилівъ, прислужаючу далеко більше тимъ западникамъ ніжъ овнимъ старомосковцямъ.

Поміжъ тими двома партіями стоявъ російський урядъ, и мавъ вольний вибіръ: опертись на западникахъ або на старомосковцяхъ. А якъ-що западники за точку вийсття до реформъ, мючихъ переобразити Россію въ свободне государство, уважали власне той урядъ, которий єсть головнимъ продуктомъ зацепленої въ Росії живосиломъ європейскої цивилизаціі, противно же старомосковці, ненавидячи тої цивилизаціі и тихъ негативнихъ skutківъ, які вона въ Росії зъ себе видала, за найвищу ціль ставляють собі упадокъ нинішнєго, якъ вони кажуть, ненароднєго, т. є. немосковського уряду, щобъ натомість поставити систему всеславяської москалізаціі — то и недивно, що той урядъ, не могучи дальше опиратись на самімъ абсолютизмі, оперся на либеральной партії ненавистнихъ старомосковцямъ западниківъ, и підъ могучимъ напоромъ тої-же ділаючи свої реформи закладавъ фундаменти до політичнєї децентралізаціі и до вольномислого перетворення свого великанського государства на тімъ принципі, которий для єго народівъ найодповідніщий покажетця. Що по упадку абсолютистичнєї централізаціі въ Росії парламентарна централізація довгого віку собі ворожити не могла, те було зовсімъ ясно такъ западникамъ якъ и їхъ противникамъ, старомосковцямъ, а руські патріоти були того певні, що зъ упадкомъ омоскаленого панства въ тогочасній, и ополяченої пляхти въ сєгобасній Русі, властивий елементъ того краю и єго сила — руський людъ — на верхъ вийти мусить, и маючи змогу свободно въ дорозі мирної органічнєї праці розвивати свою народность, безъ борби и безъ розпачливихъ скоківъ дійде до своєї мети — „запанує у своїй сторонці.“

Опертись въ союзі зъ Россією згубному, до жаднихъ уступокъ въ користь Русі добровольно не згоджаючомуся, полонизмові, а показавши єму єго природні границі, сю єдину умовку для солідарности міжъ народами руськимъ и польськимъ, опертись тимъ skutочнїйше московитизмові, которий грозить імъ обомъ, а въ

дальшій наслідності всім народамъ славянськимъ, — ото було, ёсть и буде політичнёю програмою тої части руського народу, котора находитця нині въ складі російського государства. Зъ того взгляду можна сказати сміло, що западно-либеральна партія російська ділала и ділає въ ідеї руській.

Польща, котора въ государстві російськимъ зовсімъ окремішню партію становила, и нічого иншого на думці не мала, якъ тільки реставрацію польского государства, зміркувала відъ-разу всю досяглось тої політики, яку преслідувала пануюча партія російська. Не заложити протестъ противъ такого керунку въ переобразованню Россіи значилося стільки, що зректися свого головного пляну — взбудовання Польщи въ границяхъ давної ричи-поспільної, зректися ёго неповоротно, на віки, а якъ-що тутъ ніякі наперяні протести помогти не могли, то Польща кинулася на той протестъ, який вона вже неразъ безъ всякого skutku пробувала, на революцію, которой ціллю є реставрація Польщи. Європа мала тутъ рішити сю справу, котору Польща сама о своїхъ силахъ ніколи рішити не могла; але якъ-що ся послідня революція менше ніжъ всі попередні приготована и въ найнедогоднійшу пору піднесена була, отже и знову Європа оставила Польщу своїй судбі, плянъ реставрації розбився, а ті події, которі сю реставрацію навіки унеможевнити могли, не одвернулись, а тільки прискіпились. Розумієтця, що на сімъ посліднімъ ані Русь, ані навіть и Польща, нічого не втерала, бо ся послідня, не маюча стільки одваги, щобъ зрелася сама добровольно своїхъ претенсій до Русі, причинилася до того, що ті претенсії знівечила нині желізна логика фактівъ, а такимъ побитомъ приближила значно сю хвилю, въ которій можна буде думати о солідарності межі польскимъ и руськимъ народомъ. Се є одинъ добрий вислідокъ тої борби, которий въ деякій мірі винагороджає величину понесенихъ у послідніхъ часахъ зо сторони польской жертвъ, безъ якихъ, въ случаю непримушеної відступки Поляківъ відъ свого реставраційного пляну, обійтися могло.

За те зъ другої сторони викликала послідня польска революція одно лихо, которого давніше не тільки Польща але и Русь обавлятися ніякої причини не мала, — т. є., москалізацію. Старомосковська партія, котора давніше на російський урядъ майже ніякого впливу не мала и найбільше по тій причині на него враждувала, покориствувалася тимъ случаемъ, який подала їй польска революція, піднята въ цілі реставрації Польщи въ давнихъ границяхъ, щоби виставити урядові всю небезпечность, яка загрозити

може Росії одъ неомоскаленої Русі, котору, яко народъ не ідентичній зъ народомъ московськимъ, Польша, при користній констеляції політичній на горизонті європейськимъ, одъ Росії, зъ тимъ більшимъ виглядомъ на скutoкъ, зареклямувати могла би, якъ би рішилася покинути плянь збудовання однолітного государственного организма, а поставила натомість плянь збудовання государства на принципі федераційнімъ въ роді з'єдненихъ державъ, зъ которихъ кожна рішала би свої внутрішні діла, соціалні, релігійні, народні и т. д. безъ умішки другої и безъ огляду на неї. Зо взгляду на те, старомосковська партія представила урядові конечность, доконати найперше зцентралізованне народне, т. є. омоскаленне всеї Росії передъ тимъ, заки приступить вінъ до децентралізації політичній. Російський урядъ, будучи въ клопоті зъ Польщею, котора сталася для него неначе яка хронична слабость, послухавъ тої ради, а якъ-що вона для самого уряду по тій именно причині користною показала, що зо взгляду на конечность омоскалення Русі панованне абсолютизму въ Росії на довпі часи розтягнутися мусить, отже вінъ припустивъ до впливу тую партію, котора до єго реакційнихъ плянівъ такъ годилася, що лучше й годі. За ціну омоскалення всеї Росії, и за осягнений впливъ на діла государственні, примирлася старомосковська партія зъ урядомъ російськимъ, и такі Каткови et Co, которі давнійше не находили достаточнихъ виразівъ на висміванне всего російського обчества и єго урядовихъ порядківъ, сталися фанатичними патріотами и апологістами Росії и її уряду. Либеральна партія петербурська одпирала давніше претенсії Поляківъ до Русі аргументами опертими на самій правді, именно, що Русь є Руссю, т. є. народомъ маючимъ право на самостайний народній битъ; Катковці-жъ, осмілені успіхами, якихъ подібною тактикою осягнули Поляки передъ прилюдною думкою Європи, одражають претенсії Поляківъ тою безчельною брехнею, що Русь не єсть Руссю, тільки Московщиною, або їхніми словами сказавши, що вона є зовсімъ тотожна зъ народомъ московськимъ. Письменне образovanje руської мови, которе сю московську брехню передъ цілимъ світомъ виявити могло би, Катковці всіми силами забороняють, допускаючися такихъ варварськихъ поступківъ, якими жаденъ абсолютизмъ на світі повелчатися не годенъ: вони офіційально не позволяють друковати ніякихъ книжокъ на руській мові, которі могли би ужиті бути яко учебники до розширення елементарної просвіти міжъ руськимъ людомъ. Прямованне старшої не-

народній руської партії в Галичині до літературного з'єднання з Москвою є нині Катковцям дуже на руку; вони уживають се як аргументъ противъ конечности окремішньої руської літератури, надъ основаннемъ которой працює Україна. Дивітця, кажуть, Галичане мають офіційально признане право розвивати свою руську народність и літературу, а вони не роблять зъ того права ніякого ужитку, и прямують до літературного з'єднання зъ нами, до затонення въ народності московській, народності панрусичній. Царський указъ, котрий дозволяє просвіщати людъ въ королевстві польськімъ на природній ёго мові, урядові органи зъ боязні передъ Катковцями толкують въ такімъ змислі, що природньою мовою Русинівъ Любчинської Губернії є мова московська, бо Катковъ завирокувавъ, що учебники австрійськихъ Русинівъ, котрі урядъ для руськихъ шкілъ въ Холмщині приписавъ, є написані правильно по московськи и нема нічого лекшого, якъ очистити їхъ відъ де-якихъ провінціалізмівъ! И т. д.

Однимъ словомъ сказавши, москалізація цілимъ тягаромъ своїмъ звалилася нині на нашу Русь. Мимовольно насуваетця питання: и хто-жъ отсе виненъ тому, що насъ постигла тая халепа московська? Може ми самі? Ні! якби вина лежала въ тімъ, що ми нині силу силою відперти не годні, то ми винні, але якъ вина лежить на тімъ, хто силу силою накликавъ, тоді ми не винні, а винна Польща. И справді, въ тій Польщі є якийсь фаталізмъ для Русі; фатальне було її колишнє панованнє, фатальне є нині и її примованнє до зананованнє надъ Руссю. Працювала колись Польща сама надъ своїмъ упадкомъ, та якъ бачимо працює вона и нині надъ своєю затратою; Русь же, коли не хоче пропасти вразъ зъ Польщею, то мусить відъ того фаталізму якимъ-небудь побитомъ увольнитись.

Зъ теперішнього крутого положення, въ якимъ наша народність въ господарстві російськімъ находитьця, треба їй вийти доконче. До Європи апелювати, язъ тєв Польща звичайно чинить, не будемо, бо вона насъ зовсімъ не знає, а ми її за надто добре знаємо. Зъ-підъ московського гнету підъ опіку Польщі удаватись такъ, якъ ми колись зъ підъ польської кормиги підъ опіку Московщини прибігали, те-жъ не будемо, бо (поминувши овий фаталізмъ) Польща сама нині жалуетця на москалізацію, хочъ вона и въ десятій часті не має стільки поводівъ до того, що наша Русь, и, сама нині потребуючи опіки, готова шукати свого ратунку, опираючись на власнихъ силахъ, въ пактованню зъ урядомъ мо-

жовськимъ. При такімъ стані річей буде отсе зовсімъ природно, що и Русь опретьця на свої власні сили, а не потребуючи пактувати зъ Россією, противъ которой вона досі ніякъ не завинила, увольнитця відъ москалізації зовсімъ поєдннчою тактикою, т. є. дальшимъ преслїдованнемъ своєї дотеперішнїєї політики. Сю політику можемо обьяснити кількома словами: Русь уважає себе народомъ, маючимъ повне право станути обокъ народу польского якъ рівний зъ рівнимъ, и вона ані на волосъ відъ сєго права не уступить. Польща уважає себе государствомъ, маючимъ повне право станути обокъ государства російського, якъ рівне зъ рівнимъ, и, якъ бачимо, вона тежъ не хоче уступити ані на волосъ відъ того имагнарного права. Игноруючи руську народность и її право до независлої відъ Польщи екзистенції, назначає їй Польща місце въ своїмъ имагнарнімъ государстві; що-жъ отже може бути природнїше надъ те, що Русь, не видячи того польского государства, назначить польскому народові місце обокъ себе въ государстві російськїмъ? За ціну игноровання польского государства зо сторони Русі позбудетця Россія охотно того клопоту, який для неї въ цілій Славянщині наробить славянофільство московське. Катковці, підъ впливомъ которихъ Россія нині насильними мірами такъ противъ полонизму якъ и противъ руснизму воює, зроблятця не потрібні и упадуть; либеральна партія, котора й до нині свого впливу на російський урядъ не втеряла, не перестане приготовляти будушность народівъ подібними реформами, які власне нині за її впливомъ перепроваджаютьця въ королевстві польскімъ, и запанує въ Россії знову; Поляки настроять свої бажання о одну октаву нижче, т. є. зійдуть зо становища государственного на становище народне, и солідарность, яку нині міжъ игнорованимъ народомъ а имагнованимъ государствомъ вичарувати годі, зробитця міжъ народами руськимъ и польскимъ можливою. — Идучи зъ либеральною Россією и народнєю Польщею не противъ Россії тільки противъ централизму московського, Русь може собі сказати вже нині: *in hoc signo vinces!*

Кс. Кл.

Прилюдна подяка Вп. О. Качалі.

Сміливий крокъ потягає за собою важні наслідки. Буде той крокъ розумно и въ справі добрій учений, тоді та справа вигриває, бо тоді за однимъ чоловікомъ иде вся громада.

Такимъ сміливимъ, розумнимъ и въ найсвятійшій справі народу вчиненимъ крокомъ, є протестъ Вп. О. Качали противъ ненароднєго промовання Галицько-Руської Матиці, прийятий зъ радостю великимъ гуртомъ тихъ людей зъ свічнєй веретви нашого народу, которі не переставши ідентифікуватись зъ народомъ, широ заступати готові идею єго самостайности. Зъ усіхъ сторонахъ нашого краю доходять до насъ найживіші обьяви задоволення по причині тої події, и ми тільки про недостатокъ місця въ часописі нашій, не встигли де-які дописі въ тїмъ предметі до-теперъ помістити, що опися вчинити не понехаємъ.

Найважнійшимъ однакже обьявомъ є прилюдна подяка, зложена Вп. О. Качалі руськими слухачами віденського університету, о которій то нашъ корреспондентъ упереджавъ насъ давнїше, обіцяючи донести о ній тоді, якъ вона буде вже доконанимъ фактомъ. Нині вона и є вже такимъ, и ми правизуємо до неї тимъ більшу вартость, що вона походить одъ надійнихъ для будушности синівъ народу, пробуваючихъ на наукахъ у тому городі, которий до недавна мавъ у насъ таку сумну славу зъ-за того, що въ єму було гніздо тої панрусичнєй коррупції, яка зъ відгамъ, въ епидемичнихъ розмірахъ, на всю австрійську Русь розширялась.

Сей актъ звучить дословно такъ:

Високоповажний Отче!

Широ радіючи, відчитували ми, руські академики Віденського Університету, Вашу допись підъ заголовкомъ: „Галицько-Руська Матиця и її ціль“, нарукєваву зъ-разу въ „Слові“, а переслану опися и до редакції „Меги“, оціняючи, якъ слідує, цілу досягність тої події, и ту сміливість, зъ якою Ви, яко основатель „Руської Матиці“ и посолъ галицького краевого сойму, вступились за нашу народню гадку, дорікаючи прилюдно промованимъ тихъ людей, що, противъ волі народу, мові руській накидають московські пута, и такимъ побитомъ раді бь парідь нашъ повести простимъ шляхомъ до певної затрати. Неначе въ зеркалі душі нашой, вичитали ми въ дописі Вашій ті-жъ самі переконання, ту-жъ саму любовь для народнєй мови, котора и нашими серцями владіє, и автїшались побілою правди надъ підступомъ и манюю.

Прийміте-жъ, Батьку, сердечну нашу подяку за те, що вчинили для руської мови и для руського народу, и лічіть, якъ нині, такъ и заєдно, скільки разъ тільки виступите въ обороні народнєй руської гадки, на нашу справдешню вдяку.

Въдень, 14. Цвітня, 1865. (Слїдує 24 власноручнїхъ підписівъ).

Первопись сеї грамоти находитья въ редакції „Мети“, де — ті, що интересуютья ближчимъ пізнаннемъ людей признаючихся до народнєй идеї, власноручно підписані їхъ имена оглядати можуть. Ми не печатаємо тихъ именъ особливо тому, щобъ такимъ побитомъ не виявляти именъ тої меншости руськихъ академиківъ на віденськимъ університеті, которі на тій грамоті не підписалися; може, чи такимъ взгляднимъ поступованнемъ зъ нашої сторони не причинимося до того, що и для тої меншости засвітає швидче година опам'ятання... Не маємо права нікого виключати зъ сем'ї народнєй, доки хто своїми ділами самъ зъ неї не виключитця.

А тимъ щиримъ синямъ народу, которі такъ рішучо зголосилися підъ хоругву народнєй идеї, освілачаємо сердечний привітъ въ имени великого гурту просвіченихъ земляківъ, а въ дальшій перспективі — всього народу, зъ которимъ то гуртомъ велика меншость простихъ перевертнівъ, бездушнихъ пропагаторівъ и сліпихъ або обманутихъ послухачівъ народогубної доктрини и въ порівнанні ити не може. Хто заявивъ прилюдно свое переконанне о самостайності народу, до которого вінъ належить, той, перегородивши вхід ложнимъ засадамъ, котері зупиняли свободне розвитте руської народности навіть тамъ, де вона підъ охроною права розвиватися може, одмеживъ поле, якому посвячена буде праця ёго народнєй жизни, праця вспілна зъ самимъ же народомъ, котора єдино вілчатися може skutками для народу спасєнними.

Засада самостайности руської народности є первою умовкою руської солідарности. Всі, що отсю засаду исповідують, хоть би вони въ деякихъ, и то важнихъ, народнїхъ и політичнїхъ питанняхъ різної думки були, можуть колись порозумітися и погодитися; по крайній мірі спіръ въ такимъ случаю не прийме на себе ніколи характеръ ненависти, а буде тільки супокійною и свободною вибівою гадокъ, котора звичайно кінчатця побідою правди. Ті же, що тую засаду негують, не приймають головну умовку руської солідарности, ставляютья на становище явнихъ и рішущихъ противниківъ — зъ тими супокійної вибіви идей бути не може, а тільки невзглядна полемика, въ которій борці захишають себе такою збруєю и нападають одинъ одного такимъ оружжємъ, якихъ до злагідного рішення спору не

конче-бъ и треба. Але що-жъ, коли въ такімъ спорі злагоди бути не може, де ходить о те: чи народові бути, чи не-бути, бо мабуть середину межі бути а не-бути винайти трудно. Въ такімъ випадці спіръ кінчитця тільки кругішнімъ уवादкомъ одноі або другоі сторони. То вже не спіръ, а борба, въ котрій ходить не о житте и смерть самихъ же борцівъ, якъ въ поединку, но о долю або недолю народу, якъ въ на-стоящій війні. Въ такій борбі, та сторона, по чий правда, має навіть моральний обовязокъ ужити и найстрашнійшого оружжя противъ нападниківъ, коли є певность, що такимъ побитомъ діло швидче рішитця. Народня руська партия, рішившись на таку борбу, вітає отже кожду околичность, котрою дужчає її сила, бо єсть надія, що можна буде побидити не уживаючи тяжкої стрільби, а такою околичносттю є власне и гуртовий приступъ руськихъ академиківъ віденського университету до народней руської партії. Вітаємо васъ, панове-браття, молоді орли народу, такимъ радимъ серцемъ, якъ отсе народъ нашъ привітає колись свою долю!

Помилки нашихъ ворогівъ.

(Допись зъ-за Дністра).

„Чи много въ васъ Москалівъ?“ — а другі зновъ питають: „чи много въ васъ Ляхівъ?“ — Ми-жъ, браття, полічїмся: чи много насъ Русинівъ? Полічїмся, кажу, бо намъ — справа зъ можними ворогами. Щасття наше, що тіє межі собою борютьця, а въ слїпїй затеклостї тільки помилки поповняють; що намъ отворилися очи на наше становище, нашї права, нашу силу!

А понеже головне правило кождої борби: користати зъ помилокъ свого противоборця — хотя то невдячний темать, бо вже тисячъ разъ пересипаний — перейдімо послїшно тіє помилки, бо тее намъ до річи потрібно.

Гірка доля тому народові и тїй землі, надъ которими вороги бьютця. Годї-жъ! — такъ и намъ судилося. Колись-то крїваві бої точилися на нашїй землі, але народъ нашъ, хоть и підшарпаний, остався таки живий. Нїні вороги не такъ на кровъ нашу ласї, якъ на наше життя; хотїли-бъ насъ морально вбити.

Учили насъ Лахи — бо Русинъ вірить in verba magistri; писали намъ историю — бо Русинъ своєї историї не має, а хоть має, то, відавъ, не годенъ самъ прочитати; писали намъ историю — бо не знали,

що Русинъ виссавъ одъ неньки и живо переховує въ серцю своїмъ криваву традицію; писали-жъ намъ: що край польскій сягає ажъ по-за Дніпро; що на тімъ обшарі однолітній народъ спокійно и шасливо проживавъ, ажъ вороги сплячому Полякові виймили ребро и сотворили єму — вражу Русь; що мова — одна, а якъ назвали руську мову наричіємъ польскої, то вже за ласку, и т. п. небиліці, а хто їмъ сліпо не віривъ, того вже Москалемъ звали; писали доти, ажъ намъ обридло, и вже не було и найблагійшого Русина, которий би не почувся синомъ самостайного народу, пробудившогося до народнєго життя.

Понимаємо тее, для-чого Ляхи бралися за такі фіглики. Яко слабосильні, ратувалися вони и моральними -- чи тамъ ліпше скажімъ: неморальними — способами. Але що Москва, котора вросла и врослає не моральною, а физичнєю силою, наслідуючи Поляківъ, за ті самі способи беретця, то намъ дуже дивно. — Правда, що въ закордонськихъ губерніяхъ коротша буває московська полемика зъ Русинами; но за те у насъ піють намъ за-одно московські агенти: що ажъ по Вислоку и Вислу народъ и край ввесь „русекій! русекій! русекій!“ — а поневажъ черезъ століття ляпкої неволі у насъ все изпорчено, отже и треба руський азикъ, правопись, літературу и все инше переображувати на ладъ московський, аби, якъ прийде „батьшка“ по свою дитину, не воняла єму — хахломъ. Для того-жъ то поставили и „Страхопуда“, и того, въ кождімъ появі, навішують лахами ляпцькими, а часомъ и козацькими, аби руські воробці не залітали на пшеначку польску або українську. Хто їмъ не йшовъ підъ ладъ, тотъ уже Ляхъ справдешній, — бо хто-жъ би инший важився противитись Москві!

И доти насъ прозивали одні Москалами, другі Ляхами, ажъ стявився Русинъ, бідняка, що вінъ ні Ляхъ ні Москаль, а таки Русинъ собі; що той шматъ землі одъ Вислоки ажъ геть за Дніпро — за великий на „контроверсъ“ — відавъ, ні Ляхові ні Москалеві, а комусь иншому належитця; а миліони народу на тій землі — то за грубе стало, щобъ єго можна такими „фігликами“ загнати до хліва польского або на обору московську.

Отямилися, та ще не всі... Велика часть старшого покоління, котора въ 1848-мъ році такъ щиримъ огнемъ отечестволюбия пронята була, поміркувавши, що Русина лишъ тому на ноги поставили, щобъ нимъ відъ ворога заступатись, швидко пристигла, и кому де ближче було, туди вінъ и голову склонивъ: одивъ на мягоньку подушку ляцьку, другий на шкуру медвежу. Апатія совершенна наступила. Підшептували намъ вороги: що тее, що еще въ Русинахъ движетця — то борба потайна московитизму зъ полонизмомъ; а ми даліе! давай прозивати

одинь другого то Ляхомъ то Москалемъ. Недовірие розривало межі нами найсердешнійші звязи: отець сина, снись вітця посуджувавъ о приклонність до Москви то до Польщи. Починили межі нами роздори *); поділили насъ на партії и партійки; Русь зникла въ атомахъ... Замовкли и найвірнійші уста руські, боячися, щобъ їхъ ненапатновано однимъ або другимъ вражимъ имямъ.

Такъ отсе ми самі красно допомогли ворогамъ нашимъ, знищити ледве-що vznikле житте-сутте руського народу. — Але перерахувалися шпетно вороги наші. За много брали на насъ — старихъ дурнівъ, а забули за діти наші — за тую молодіжъ, которі серце праве, не спорчене ще ніякимъ каломъ політичнимъ, и такъ сталося, ще „изъ оустъ младаєць совершилъ еси хвалъ.“

Нимъ колись у-повні висповідаємося передь молодшою партиєю зъ нашихъ помилокъ для їхъ остороги, покажемо тимъ часомъ, яка намъ наука слідує зъ помилокъ нашихъ гегемонівъ. Часъ уже порахуватися, чи много межі Русинами Москалівъ и Ляхівъ.

Правдивихъ Москалівъ. т. е. агентівъ московськихъ, которихъ дуже маленьке число, могли-бъ ми мовчки мивати, коли-бъ не належалося поправити повяття о нихъ на їхъ и на нашу користь. Не віримо, аби „Страхопудові“ натикано въ кешеню такъ много рублівъ. Не золотою ниткою, але желізною голкою має Россія шити тую шмату, которою хоче вона вкрити більшу половицю Європи. Де багата кухня, тамъ найдутця підкухарчі, що и за дармо піднесуть дровъ и води. Має-жъ и Москва своїхъ, котрі не за гроші служать, а за „помани ма, Господи, егда прийдець царствіє твоє.“ Коли-бъ тільки що помогли. Та-жъ бо то нині история о кілька роківъ богатша. Рікъ 1855-й зарадивъ передь Європою, на якихъ ногахъ стоїть великанъ сіверний. Рікъ 1849-й навчивъ и Русинівъ не трохи, коли то браттямъ нашимъ у війську московськимъ не вольно було озватися до насъ ріднимъ словомъ; а попи полковні насъ, еретиківъ школи западної, научали догмату музулманського: „нема Бога, тільки Богъ, а Царь ёго заступникъ на землі.“ Якъ много втерля Москва своєї поваги въ новійшихъ часахъ, най служить за довідъ тее, що редакторъ маленької руської часописі не хотівъ, чи не смівъ, приймати ордеръ такого государства. -- Отже най Москві не забагаєтця, моральними способами підгачувати собі дорогу до при-

*) Н. п. якъ би то инакше стояло питанне обрядове, коли-бъ ми самі о німъ радили! Ані Відень, ані Римъ не зперечивъ би намъ нічого. Коли-жъ бо то чужі люде більше въ тімъ інтересовані, ніжъ ми самі.

шлихъ походівъ. Нині вже славянські народи не тіє волики, що самі пхають шию въ ярмо. Най вона наслідув своїхъ моральнихъ поборниківъ: ті, якъ не можуть обстати передъ нами своїми аргументами, кінчать диспуту тими словами: „погоди! най но Москаль прийде!“ — То-жъ погодить и ви; „ми можемо ждати.“

Стратили ми стільки часу съ тими немногими Москалями, которі не варті й одного доброго слова; а маємо передъ собою такъ велике число, которихъ всі Москалями зовуть а ми їхъ мусимо називати нашими сердешними братьми. Суть то Русини зъ-передъ 1848-го року, которихъ називано зъ поруганнемъ — а въ истині найкращимъ имямъ — „твердими Русинами.“ Въ їхъ устахъ була все мова руська; въ їхъ домахъ задержалися давні руські обичаї; въ їхъ памяті, зъ діда-праїда, живіє перекази ліпшої бувальщини; въ їхъ душахъ правдива побожність и желізна воля: сохранили свій питомий обрядъ; въ їхъ серцяхъ неутолимий жаль и яра ненависть: жаль — що їхъ число зъ кождимъ новимъ поколіннямъ упадає, а вони, яко сумні памятники руського життя, осталися на світі чужимъ — ляцькимъ; ненависть — до Ляхівъ, гнобителівъ свого народу, которихъ елементъ, яко огонь неситий, пожирає все, що руське. Суть то истинні мученики, стоявші за народъ и віру єго! Суть то світила и отці наші!

Зраділо їхъ серце, якъ Русь галицьва прийшла підъ владіне Австрії, бо хто правдиво нещасливий, кому теперішність доїла, той радуєтця кождій одміні; єму здаєтця: вже гірше не може бути. Ото-жъ и найшли ми причину, зъ-за-чого то де-які зъ сихъ чеснихъ Русинівъ зиркають икъ Москві. Відомо всімъ, якъ у 1772-мъ році ті самі, которі Ляхівъ на насъ підцьковували, — єзуїти — и надъ Австрією сильно володіли; видно намъ ще й нині якъ системъ уряду австрійського до 1848-го року, та й ще потому, вередливий бувъ Русинамъ. Коли-жъ дальші Славяне въ одчаянню, підъ натискомъ чужоплемінниківъ, визирали избавителя одъ Сівера, що-жъ дивного, що и многе число Русинівъ туди-жъ позирало?

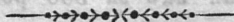
Най но австрійські мужі госу́дарственні змінять свій системъ правлення въ користь більшости австрійськихъ народівъ; най, по часові, переконаютьця тіє осторожні отці наші, що, коли намъ страшна нині Польща упавша, то Москва встająca ще небезпечнійша; най но побачуть, що сила наша спочиває на простому народі, хоть темнімъ, але мільоновімъ — которий якъ за 500 роківъ не стався польськимъ, такъ и московськимъ ніколи не буде, и дармо вже до него Москалі берутця, а интелігенція, якъ відпала відъ народу давнійша, бо зляшена, такъ и теперішня, змоскалена, ніколи народові до серця не припаде; най

но увірять вони, що партія народня широ, зъ пожертвованнемъ, неутомно працює для спасення народу: тоді ажъ завітають старші браття въ нашімъ крузі и — „последні будуть перві.“

Для довершення сего образця, и зъ-за самої справедливости, мусимо сказати слово и за тихъ Русинівъ, которихъ Ляхами, недоляшками, и т. п. прозиваємо, хотяй тутъ знову москвофили соблазняютьця. Не спімнемо тутъ за тее сміття, що въ кождімъ народі найдетьця, що ласитця кождому, хто ёму дасть тареликъ облизати. Тихъ лишімъ на гецу „Страхопудові.“ Але вара! одъ тихъ, которихъ вороги наші такъ радо Ляхами називмють, и то „скритими,“ бо не можуть імъ доказати жадної провини противъ свого народу. Суть то світліи люде, поступовіи, що ясно видять наші слабї сторони и не сміють відозватися, або дуже зимно берутьця за руську справу, бо за низько цівать право и силу упавшого народу, бо, вилячи ненародні прямовання интеллигенції, не вірять въ ёго будучность. Вамъ, браття милі, не довго-бъ важитися, бо ви вже давно виреклися Москви, її темноти и деспотизму. За тее васъ не простить Москва ніколи, напатнує найстрашніишимъ знакомъ: „Ляхъ!“ и пропавъ ти, чоловіче, для свого народу; аби вже ти и кровъ свою за народъ пролявъ — не повірять тобі. Такъ пропали многі, що, не могучи остатися Русинами, а не хочачи бути Ляхами, нині Німцями або козмополитами починилися.

Чей змякне серце ваше для свого простого народу! Ліпше бути першимъ у своїмъ, ніжъ посліднімъ у чужому народі. Безпечнійше и веселійше въ вітцівській бідненькій хатині, ніжъ у комірнімъ обтирати чужі, хочъ би и мраморні, пороги. Вамъ доіло въ тій вражді межі Русинами и Ляхами, що всходить на погибель обомъ народамъ. Але много ще далось би сказати за теперішній и будущий стосунокъ обомъ народівъ. Намъ ще много учитись би відъ Ляхівъ, — авже-жъ не того, чого ми навчилися и набралися відъ нихъ черезъ 500 роківъ. Нині би намъ відъ нихъ учитися, бо нині Polak мадру — po szkodzie. Н. п. коли Ляхи о стільки дужчі відъ насъ, скріпляють свої сили и Поляками sławiańskiego obrządku и Поляками moźeszowego wyznania, то ми, необачні, чеснихъ и світлихъ родимцівъ нашихъ гонимо прічъ відъ себе въ московські и ляцькі одради, и самі стверджаємо те, що вороги намъ піють: нема Русі, лишъ Москва та й Польша!

О. Сосницький.

О руськімъ народнімъ театрі.

(Дописъ изъ по-за Львова).

Ми Русини галицькі, пруджені чувствомъ народнєї любви, кинулися ревню до народнєго діла, скоро сонце на нашімъ небосклоні приязніше засіяло, — и бажали стати відъ-разу на тїмъ становищу, де стоять нині инші образовані народи. Въ тїй нашій ревності зділали ми много въ короткімъ часі; ми, именно, позакладали заведення, зъорганізувалися въ корпораціі такъ численно, и то при такъ малихъ грошевихъ засобахъ, що намъ и нині народи того такъ красного починку обявляють нашого народнєго життя завидують.

Однакожь, учинивши той первий крокъ, не идемо далій на-передъ, або лишъ дуже слабенько: наші заведення суть якости лишень демонстраційними монументами, въ которихъ мало видко життя; стоять вони изоловані, не впливають на народъ, и народъ не бере участи въ їхъ существованню, и нема живущої спійні межі заведеннями и межі народомъ. Можъ би сказати: духъ народній галицькихъ Русинівъ, потворирши собі заведення, скристалізувався въ нихъ. Є то сумна поява и тїмъ сумнійша, що, при теперішнімъ ладі, не видко спасительної переміни.

Въ чїмъ же лежить причина злого? — Одвїтъ: вона лежить въ організації заведений и въ складі виділівъ. —

Оминаю инші заведення, а лишень поговорю де-не-що о народнімъ театрі, которий ще найбільше життя обявляє и найсвободнійше розвиваетця.

Не заперечить ніхто, що у насъ нині вже правиломъ сталося, що до виділівъ не вибираютьця на членівъ, лишень люде певної категорії, и то — нехай такъ виражуся — самі консерватисти; консерватисти що-до язика, що-до правописи, що-до способу мислення у взгляді науковімъ и літерацькімъ, и що-до соціяльнихъ виображеній. Всіхъ иншихъ виключаетця и до виділівъ приступу їмъ нема, такъ, якости люде, не поділяючі у всімъ здання нинішніхъ верховодцівъ, не належали до народу.

Зъ такого устроєння виділівъ слїдують наступуючі шкоди.

1. На горі уформомалася певна кляса, котра цілому народові накинута хоче свій спосібъ видіння, яко неомилне правило; єсть то аристокрація руська, але тїмъ шкодливійша, що вона диктатуру накидає не моді, не формамъ соціяльнимъ, але духові, и що вона держить у сво-

ихъ рукахъ всі материяльні засоби, яко конечні средства до піднесення літерацької и загально, духової жизни.

2. О скільки тая кляса свою диктатуру чимъ-разъ більше організує, о стільки відсуваєця відъ неї гуртъ народу, и вѣсто, щоби вспілно ділати и вспілно розвивати жизнь народу, творотця чимъ-разъ більший провалъ межи народомъ а нинішніми верховодцями; тимъ чиномъ, народъ, и такъ слабенький, роздераєця на партії, а міжъ обіма партіями вкореняєця неулічима ненависть. — Кричить нинішня аристократична партія на органи молодої Русі, на їхъ сепаратизмъ, на їхъ ексцентричність, кричить молода Русь на диктатуру, консерватизмъ и екслюзивність верховоючої партії; обі мають по-часті слушність и не-слухність, а правда вежить въ середині. Такъ, якъ воно єсть, не може остатись; треба пошукати конче спійні для обіхъ партій, бо инакше загинемъ.... Спійня лежить у тімъ: припустіть до виділівъ заступниківъ молодшої партії, не одпихайні її мнїній и способівъ видіння, робіть хоть по-часті уступки зъ вашихъ застарілихъ формъ за-для потребъ нинішнього времени, а уторуєте дорогу, на котрій духовий поступъ буде можливимъ, т. є. дві суперечні категорії зійдутця органічно зъ собою въ третій вищій категорії. Таке єсть правило розвитку всякої жизни, чи физичної — въ природі, чи моральної або інтелектуальної — въ світі духа. — Стаєця такожъ, що одні и ті самі люде вибераюця на членівъ до розличнихъ обчествъ... такъ-якъ би то вже й не було нікого більше на світі;... а де-жъ імъ стане до всего часу та й відомостей?..

3. Вибераючи людеі одної категорії до виділівъ, чинитця вже въ тімъ похибка, що виборці думають (а все то одна и тая сама партія; приступу до вибору иншимъ людемъ нема), що мужі, ними вибрані, вже все знати и розуміти мусять, въ спеціальнихъ навіть галузяхъ умітності або штуки, навіть у такихъ, у которихъ вони ніколи не працювали, або дуже мало, и до чого не мають ані охоти, ані таланту. Можна бути добримъ грамматикомъ або историкомъ, а при тімъ можна нерозуміти естетичнихъ правилъ дотично драматичної поезії, не знатися на драматургії, не розуміти вимаганій сцени, и пр.; можна не мати смаку до поезії, не мати даровитости красоти її зхопити и правдиву її природу повяти; або правду відъ позору розрізнити, и всі явлення въ драматичній штуці и їхъ стосунокъ до себе и до цілости докладно оцінити, и пр. Таке и зъ театральнимъ виділомъ дієця, — а предцївъ єму надано власть рішити о вартості предложенихъ драматичнихъ творівъ! Сумлінніші члени виділу зізнають, що вони на оціненню драмъ не розуміютьця, а предцївъ вони обовязані своє зданне видати и справу рішити. Воно можна було предвидіти, що виділъ на тій дорозі нічого не вдіє, и

такъ таки сталося. Виділъ висказавъ на-конецъ, хотъ иншими словами: справа, т. е. оціненне предложенихъ драматичнихъ творівъ, одкладається ad graecas calendas.

Якъ ревно кинулися зъ-разу писателі до писання драмъ, ти-бъ думавъ, що той рухъ розвине чимъ-разъ більшу и крашу діяльність, такъ теперъ все раптомъ утихло, а ново-списані драми спочивають собі мирно підъ порохоми въ регистраурі театральнаго виділу! (sic!)

Щобъ тую справу до кінця перепроводити, и щобъ стагнацію перервати, треба сілдующе зробити: най перше директоръ Бачинський перечислає кожду драматичню штуку, ... бо вінъ черезъ досвідченне и вправу набувъ змисль до оцінення драматичнихъ штукъ особливо о стільки, о скільки вони здібні суть представленими бути на сцені; . . штуки, котрі ліпші, мають представлятися на сцені*); коли публичность прийме яку штуку зъ задоволеннемъ и коли, загально, можъ буде предвидіти, що вона удержитця на сцені, то такую штуку одложити набікъ, яко здібну до компетенції о премію. Межи такими вибраними штуками лекше можна буде розпізнати, котра най-лучша. Остаточний судъ має видатися въ обширнійшімъ крузі, не самимъ виділомъ; на судивъ треба припустити и іншихъ знавцівъ; и такъ н. п. запросити всіхъ професорівъ Русинівъ, потому молодшихъ писателівъ, н. п. Климовича, Горбала, критика театральнаго въ „Ниві“, Костецького, и п. Не було-бъ оль річи и польскихъ знавцівъ, котрі руський театръ навіщають, приватно звідатись о їхъ мнінне. Въ тій зібранню уважати треба, аби священиківъ якъ найменше було, а именно такихъ, котримъ не мішатися до драматургії, разъ ведля їхъ образования, а друге ведля їхъ становиска**); потому треба, щобъ молода партия була приваймній въ половині заступленою... Всяку честь вамъ,

*) Воно вже такъ и робитця, а починають мабуть відъ найліпшихъ (?), именно відъ „Підгір'янь“, „Роксолань“ и „Довгоноса“... Та отъ и лихо, що виділъ театральний не умівъ у деякихъ изъ тихъ найліпшихъ штукъ усунути завчасу те, що въ нихъ є найпоганіше, н. п. пашквіли на руськихъ патріотівъ. *Ред.*

**) „Маруся“, котрою отворено нашу руську сцену у Львові, є прекрасна трагедія зъ идиллическої патриархальної живні нашого люду; розвязка її є зовсімъ трагична, якъ и въ звисній повісті тої-жъ назви. Міжъ-тимъ одна духовва корпорація, впливаюча у насъ рішучо на всі публичні діла, забажала доконче, щоби конецъ тої трагедії змінити, и щоби трагичню розвязку заступивъ deus ex machina. Чому? бо, сказали, „воно дуже сумно кінчитця!“ Якъ прекрасна є ця трагедія, можна подумати собі, коли вона и въ теперішній зошпетованій формі робить такъ великий ефектъ на нашій сцені. Сей фактъ є мабуть достаточний, щобъ зовсімъ оправдати повше жаданне високоповажнаго дописователя. *Ред.*

панове виділові, що-до ваших наукъ и доброї волі, але признати му-
сите, що коли не у всімъ, то въ поезіі певне будушність наша не на
васъ основується, тільки на молодімъ поколінню!

Дирекція театру мала би заразъ взятися до діла, щоби світъ ба-
чивъ, що визначення премій не єсть чистою демонстрацією, але прав-
дою; щоби автори чимъ-скорше виділи свої плоди на сцені, щоби вони
спізнали, якъ публичність и критика їхъ судить! Судъ критики єсть для
авторівъ бодцемъ до мислення надъ похибками, надъ истотою драми, єсть
бодцемъ до дальшихъ естетичнихъ студій; часомъ розвивається пору-
шена критикою виміна мній, полеміка,... котра благоносно одділює
на молоді уми, будить и розвиває духовий поступъ. Хиба-жъ се світъ
не знає, що то авторівъ літературнихъ упокоряє дуже, и охоту їхъ до
дальшої праці забиває, коли вони видять, що плідъ їхъ духа спочиває
въ теці на вічні часи!... Світъ иде на передъ, а ми задусь будемо держа-
тися, бо ми — ще мало віку проспали!.. Величалися ми по дневникахъ,
що маємо двадцять и кілька новихъ драматичнихъ производівъ; але зъ
тихъ ніхто ще нічого не видівъ на сцені, лишъ „Підгірянъ“ и Роксо-
ляну“*), и то, здається, якимось особливимъ трафомъ, або може черезъ
протекцію: бо у насъ, панове, нічого безъ протекції!... Представляють
намъ все одні кавалки, або нарешті драми зъ чужого языка переведені,
а о своїхъ ані згадай щоби їхъ на сцені дождатися. А вілько то ми
перше о нихъ похвального не наговорилися, не написалися, кілько то
ми руськими талантами не навеличалися!... Хотьби и мірні були де-які
кавалки, то таки ліпше, щоби їхъ представити бодай разъ на сцені,...
най би хоть критика мала о чімъ поговорити,... а де єсть критика, тамъ
є житте, а де житте, тамъ є поступъ!

А такъ отсе нині: „унило голоси! пустини силу прикрила! (Игорь).

Впрочімъ и мірні кавалки могли би, черезъ переміну або додатокъ
де-якихъ сценъ, статися пожиточними для театру, и милими явленнями
на сцені,... могли би бути добримъ материяломъ до употреблення даро-
витими умами,... але то все тоді лишень статися зможе, коли театраль-
ний виділъ припустить молодші таланти до товариства и не зхоче їхъ
умъ, фантазію и волю обуздувати своїми приноровленими собі формами...
Нині дві річи явно можъ бачити:

а.) що партія консервативна сама зъ себе нічого не утворить,
що було-бъ ознакою народнього духового життя, цвітомъ души и серця
народу;

*) Вже бачили ми й „Довгоноса“ и инші.

б.) що молода Русь, хоть вона нині такъ мало середнівъ має до еуществованья, не пропаде, не зупинитця въ своїхъ стремлінняхъ... не перестане вести борбу на життє й на смерть зъ консерватистами!

Шкода лишень, що обі партіі, въ своїхъ розділенню, нічого позиточного (або дуже мало) не вдіють для народу...

Разомъ сили получите,
Благо, благо буде намъ!...

А коли консерватисти думають, що вони верхъ возьмуть надъ народомъ, що народъ піде за ними, то вони дуже помиляютьця, ... бо вже нині, чимъ-разъ то більше, виникаютьця імъ зъ рукъ впливъ на народъ; вони стаютьця изолованими, и приде часъ, що їхъ голосъ буде голо-
сомъ вопиющего на пустині!

В. Д. Р.

Зъ Университету.

Письмо до Редактора.

— Спасибі, добродію, спасибі, любчику, за свята правду руську народню, яку Ви въ користь ріднєй братні на науку Славянщині у „Меті“ голосите! Шкода-жъ тільки, що скоріще тієї правди далека Славянщина повчаютьця, якъ похила рідня братія. „Оглухли, не чують!“ отъ якби сказати намъ за Тарасомъ. Та тільки, славити Господа, що не усі; бо вітають, щиро вітають вольні річі Ваші — та отъ хто: молода — ті соколи ясні, — а міжъ старшиною підхилютьця Вамъ ті то золоті голови, що изъ своєю тихою, праведно-руською, ні ляхівствомъ ні москвоствомъ не зогидженою думою у самотині переховуютьця, боячись зъ нею святою передъ ворогами безлічними виявлятись.... Та Ви-жъ, добродію, не вгавайте. Прийде часъ де и ті то незрячі прозріють, де старечі немовлята підгорнутця підъ той тихий та любий світъ, звідкіля такою надією для нашої родини сяє.... що робота Ваша буде роботою громадською.... а „Мета“ — метою скрізьнєю цілого народу....

Раді-бъ Ви, добродію, знати, якъ на университеті громадському ділу поводитця, то отъ Вамъ: послухайте. Не дуже гарно, добродію! якъ Самі, здорові, знаєте, що Русинівъ не багато на правничому та филозофичнєму факультеті (хочъ на сєму посліднєму більше їхъ, ніжъ Поляківъ), — уся сила нашої молодежи у семинарні, а тамъ який хілъ діла — то Самі розписали у „Меті.“ Та коли-бъ держалися наші академики у-купці, та чесно, не перевертаючись, то-бъ доволі було! А то

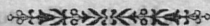
поперекидаютьця у німецтво (народніх уборів рідесенько повидишь), у ляхівство, — та тільки слава, що Русинами родились. Москвофилів не подибешть, бо ті, що инколи передь протекторами де-якими своїмъ московськимъ правовір'ямъ пишаютьця, самі на одбочі по-ляцькій пвенькають. Усі-жъ другі, чесні, щирі люде, що ріднєй мови не цураютьця, въ паничі не підхоплюютьця, ті всі патріотичні душі стоять кріпко на народній основі. — Отъ и не добре, скажете, що та молодіжъ, та надія народу, такъ зводитця, — ледашіе! — Ой, не добре, добродію! Та ба, нема въ насъ такого то огнища на университеті, де-бъ праведній духъ молодецький мігъ би набирати патріотичнєй поживи, душа могла загартуватись, одсвіжитися; нема такихъ устъ, котрі-бъ отворились безъ боязни і проглаголали-бъ тиху, найтихшу, найбезпечнішу правду, с. в. руську...

Ляхи и тутъ щасливі. Катедра польської письменности — отъ огнище, де горнутця Ляшки. Тутъ вони почують и розумну річъ ляцьку, що двигаетъ їхъ серце и їхъ розумъ. Отъ недавнечко: вернувся п. д-ръ Милецький изъ Шкільної Ради — того курсу не тримавъ вінъ викладівъ своїхъ — та й, дивисся, Ляшенята ажъ товпляютця... біжать, щобъ почути знову викладівъ ёго...

А ми бідолашні Русини?... Чи й ми маємъ катедру, що призначена для руського языка, для ріднєй молодіи словесности? Маємъ — та й тільки усеґо, чимъ за неї згадати можна! Минають самі щирі люде отті виклади відомого чоловіка (тільки семинарчики поневоли ходять, бо мусять)! Чому-жъ такъ? Ой тому, — що тутъ не наші сваті річі викладаютьця, — не про нашу пісню глибоку народню, не про многозначні звичаї народні, не про тайного духа нашого народу, не про молоду надію словесну толкуетця... Тутъ „убѣждения“ розгостилися — ті то мизерні „убѣждения“, що душу руську не гартують, серця чулого не піднімають, не розгрівають! Тимъ то при такому огнищі не виростають патріотичні люде,... а де нові поборці народні не родятця, тамъ добре и дихимъ ворогамъ дорікати слабосттю народній річі! Кільканадцять літъ якъ завелася та катедра — а користи не має. Такимъ робомъ другихъ кільканадцять пішло-бъ, и певне користи-бъ не було! — Скажіть, добродію, якъ же ми користуємося нашимъ добромъ святимъ, самимъ Господомъ намъ данимъ? Чи тяжка доля и тутъ надъ нами збиткуетця? —

Прощавайте, добродію. Другимъ разомъ більше напишу. —

Слухачъ юридичнєго факультету.

Ein Kulturträger.

*Дописъ зб-надъ Слану *).*

„Слово“, вже якийсь часъ тому, помістило було въ своїхъ „новинкахъ“ правдиву звістку о певнихъ поступкахъ гимназійного учителя Ф., Німця родомъ. Але зачимъ ся звістка ажъ на кінці „Слова“ межі новинками опинилася? — Якъ воно тому, щобъ люде її такимъ побитомъ певніше прочитали, то спасибі за те овій редакції, котора мабуть такъ добре се знає, якъ и ми, що передні колуни „Слова“ мало хто читає. Но втягнувши її въ свій власний рефератъ, се-бъ то въ новинки, п. редакторъ того „Слова“ тежъ не багато їй прислужився, бо вона поділить тамъ долю всіхъ тихъ фрашокъ, секретниківъ, нерученихъ подій и тенденційнихъ плетениць, якихъ у тій задній рубриці „Слова“ повно, — т. е. одні прочитають її, наче для забави, и забудуть, а другі, которі багательного трактовання справъ не понимаютъ, не звернуть на неї ніякої уваги. Часописъ, котора взяла на себе той святий обовязокъ, служити нашому руському народові, повинна ставати въ обороні ёго правъ, и, на підставі даного вірного опису якогось правдивого факту, противъ кривди виступити, за правдою обстати, а не закидати таковий, яко займаючу фрашку, перетрублену анекдоту, або явну таємницю, міжъ „новинки.“ Но, здавця, відъ „Слова“ сего ожидати трудно. Коли-бъ воно не було ракомъ-хоробою, канцеруючимъ своєю тенденцією одну часть нашого народу, именно ёго старшу интелігенцію, то ми порівняли-бъ ёго зъ ракомъ-животиною, у которого въ хвості (новинкахъ) який-такий смакъ, а въ голові (переднихъ колунахъ) — ніщо!

Сумні, серце роздираючі, суть ті наші явні таємниці, а в їхъ, на нашу біду, пребагацько. Такъ и доповняємо поміщенні у „Слові“ описъ поступківъ учителя Ф., чи тамъ, по-при овій явній перемиській таємниці, одкриваємо нашому світу ще ивші.

Той п. Ф., ще зъ другими учителями культуроносної нації, заслужився не-аби-якъ около нашого Перемишля, — вінъ спровадивъ сюди німецький театръ (коли німецький народъ не образитця, що ми се театромъ назвати позволяємъ собі). Підъ часъ побиту того quasi-театру, помянутий п. Ф., забувши мабуть, якого то кроку вінъ супротивъ нашого руського театру допустився, не тільки що зъ школьної катедри робивъ лавку билетарську, но ёго діяльність ще дальше посувалася. Неприємну ролю простого езекутора вінъ зъ приємністю сповнявъ по приватнихъ домахъ, де вручавъ вінъ словами: zahlen Sie... Gulden!

*) Спізнена — не нашою виною.

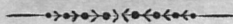
певне число билетів, такъ для домовихъ, якъ и для мешкаючихъ тамже учениківъ.

Душа ворушитця, коли згадати, що ми ще й досі такихъ гарнихъ опікунівъ маємъ!... А п. Ф., треба вамъ знати, є также „опікуномъ“ руськихъ дітей у Перемишлі, — та ще й якимъ ревнимъ... Якъ-то вінъ руською народністю клопочетця, якъ журитця, то годі й подумати! Вже то польскі діти такою опікою зъ єго стороны не повеличаютьця. Ляцькі контушики, пояси зъ Килинськимъ, рогачки всякої барви и міри и форми и безъ-ліку не звертали и не звертають на себе єго уваги; білі орлики зъ гострими дзьобами не клюють єго очи; не зауважавъ вінъ того ані передъ ляцькимъ повстаннемъ, ані підъ часъ повстання, ані обходить воно єго нині... Нехайже-жъ надыгне руський хлопець скромну народню одежину, — ого! має-жъ вінъ за своє! Тоді хочъ заразъ и крізь землю провалися. Неразъ чути зъ освященої(?) катедри трактування руської дитини въ тривіяльнихъ и брутальныхъ виразахъ: *du dort in deiner Bärenmütze!.. du in Zigeinerhosen, komm nur her!..* Прилюдні испити провадить п. Ф. въ такімъ роді: *könntest du mir nicht sagen, zu welcher Gattung deine Hosen gehören... Cha! cha! cha!* Таке ж подобне тому торочить цілими годинами.

Оттакі-то докази дає п. Ф. о тімъ, якъ вінъ піймає рівноправність нашої народности! Такимъ способомъ пропагує вінъ міжъ молодіжжю поймованне рівноправности народнеї въ нашій конституційній Австрії! — Чи такъ повиненъ поступати присяглий, урядомъ конституційної держави настановлений учитель? Скажіть, люде добрі!

Наконець набилимо про того п. Ф., що вінъ въ обході зъ молодіжжю показуєтця чоловікомъ не теперішнімъ, а давної дати, — ще може зъ тої небіжечки „Prügelperiode.“ Вінъ, здаєтця, дячвий ученикъ того бл. п. „Schulmeister-a“, о которімъ-то писали въ газетахъ, що вінъ нотувавъ собі въ своїхъ памятниклахъ всі ті тисячки бучківъ, ошийківъ, штуханцівъ, яшківъ, etc., якими такъ гоїно обділявъ своїхъ учнівъ. Стопа въ стопу иде въ сліди того Schulmeister-a п. Ф., зъ тою влімкою, що не дбає про славу, и не пише своїхъ памятниківъ. Велика шведа!

Ого сей доносъ про поступки одного учителя перемиської гимназії подаємо до відомости нашому пану, — руському народові, бо мабуть п. директоръ гимназіяльний зъ причини старости, а ще більше зъ „любви до руської народности“, такихъ правдивихъ доносівъ своєї зверхності не подає.

Глядь Часописей.

Въ семімъ артикулі говоритця о практичнімъ перепровадженню федералистичнєй системи. Палацький констатує найперше, що назва „федерализмъ“ противникамъ означеної тою же системи довгий часъ, особливе одъ 1848-го ажъ до 1860-го року, найлучший повідъ давала, щобъ тую систему прокламувати яко небезпечну для єдности государства, и що мадо-помалу успокоєнося тимъ, що Австрії одъ федералистівъ не грозить переобразование вѣ републику, якъ тее н. п. єсть Сіверна Америка и Швайцарія, коли самъ монархъ въ жовтневімъ дипломі прокламувавъ, яко будушу основу государства, систему, по своїмъ принципамъ, федералистичну. Австрійський федерализмъ є власне особливого роду, и инший ніжъ американський, швайцарський и німецький, а Палацький утверждає, що головню на тимъ спочиває новожиття идея австрійської держави. Головною вимогою федералистичного урядження государства є точне розрізненне ділъ государственныхъ и краєвихъ. Сей поділъ находить вже и въ жовтневімъ дипломі дуже прецизний виразъ. Лютовий патентъ, якъ и дуалистична система (глядя третій модусъ о перепровадженню дуализма въ 6. артикулі), мимо своєї різниці віль жовтневого диплому, зробили вже де-які концесії федерализмові, маючому свій виразъ въ тимъ дипломі, а те доказує, що и въ помянутімъ обозі такожъ вірують, що въ федерализмі може лежати спасєнне Австрії; ті концесії однакже доказують, що такъ централисти якъ и дуалисти дають їхъ тільки въ такій переходовій порі якъ теперішня, и що вони наконецъ, діставши власть въ свої руки, нічимъ швидче не займутця, якъ тимъ, щобъ їхъ впятъ одібрати. До компетенції государственного уряду належать вєдля федералистичнихъ засадъ жовтневого диплому ті справи: 1. найвишого дому; 2. внішні государственні заємини; 3. армія; 4. финанск; 5. торгівля. Для уставного залагодження такихихъ потреба государственныхъ министерій и государственного сойму. Всі инші діла припадають до компетенції однихъ урядівъ и соймівъ краєвихъ. Означєнне діяльности урядівъ и соймівъ краєвихъ *in concreto* и въ спеціальності є трудна річъ; но єго можна-бъ винайти взаімною умовою. Палацький думає, що при організованню краєвихъ урядівъ въ Австрії можна би зъ великимъ пожиткомъ взяти за взорець стару угорську уставу. Поминувши де які въ новійшихъ часахъ додані недогідності, або де-які институції, которі зъ новожитнімъ духомъ погодити не можна, якъ н. п. дипломатичне панованне одного племені надъ иншими, або *corpus juris hungarici*,

е зерно тої споконвічної угорської устави такъ здорове, що всі прочі краї Австрії повинні би старатися о скільки можна зробити зъ неї ужитку для себе. Державники, которі займались би зложеннемъ внутрішнього організму урядівъ и соймівъ краєвихъ, повинні би держатися сеї засади: чого угорськимъ краємъ заперчити годі, те треба-бъ дати также и краямъ иншимъ. Одинокі сойми краєві въ Австрії, щобъ прийти до уживання уставнихъ правъ и автономіи въ такій мірі якъ Угорщина, мусять, розумієтця само собою, статись до того болай приближують такъ здібними, якъ Угорщина. За-надто малі краї не въ стані н. пр. въ ділахъ школьнихъ и правосуднихъ, заняти независеле становище; отже кілька такихъ мусіли-бъ зтоваришитись. Єсть отже конечною вимогою федералистичної організації государства, щоби по кілька одинокихъ краївъ, на основі историчнихъ, географичнихъ и етнографичнихъ принципівъ и заємнять получились въ групи. Образование такихъ групъ не є взглядомъ краївъ корони чеської, краївъ належавшихъ колись до корони польської и италіанськихъ короннихъ краївъ, вїякою трудностю. Спорною річю єсть тільки ще, чи Угорщина, Семигородъ и Троедине королевство оду чи три групи становити мають; на всякий случай однакже мусіли-бъ ті краї забезпечитись такъ само відъ централизації пештянської, якъ німешко-славянські супротивъ Відня; такъ само и взглядомъ краївъ діличнихъ розвинутця горячі дебати, чи н. п. Словінцямъ призвоити можна вновлення королевства илirського. Се єсть певно, що навіть при воскресенню колишнього генерального сойму краєвого, краї чеської корони, Чехия и Моравия, задержать свої власні сойми краєві, те саме сталося би zapewне и въ иншихъ групахъ. Но головна річъ єсть при тімъ, щоби кожда група мала свого двірського канцлера. Мадярамъ, которі прогивъ такої організації государства на историчне право и континуальность права покликаютьця, одвічаємо: ви самі покинули историчній ґрунтъ, знехтувавши 1848-го року въ Дебрецині государственнєу єдність, — а потімъ запитаємо їхъ: хочете ви историчнімъ правомъ вашу свободу, чи панованне вашого племені надъ иншими до Угорщини належачими народностями загварантувати? Въ першімъ случаю мають Маляри рацію; въ другімъ же ставляють вони на позорище *jus fortioris*, а дискусії такогого не рішаютьця самимъ тільки перомъ. На дальший закидь Малярівъ противъ федералистичної системи, що тая-жъ, одбираючи въ Угорщині право призволення рекрутівъ и податківъ, одбирає въ неї разомъ зъ тимъ и гваранцію свободи, одвічаємо: военна сила въ цілімъ государстві не сміє бути инша, якъ тільки одна и та сама бо н. п. ані одно селце въ Австрії не може бути нападене внїшнімъ веприятелемъ безъ того, щобъ усе государство не було обовязане ста-

витись до оборони; Угорщина сама не може так само боронитись від вишніх невприятелів, як і Чехія сама; впрочім Чехія посідала до 1848-го року право призволення рекрутів і податків так само, як і Угорщина, а предці зрікаєтця вона того права, при змінених заєминах, в користь спасенного уконститування государства. Яке становище будущий хорватський соймъ взглядомъ федерализму, т. є. жовтневого диплому, займе, сего тимъ-часомъ ще облічити не можна; на всякий случай однакже треба, щоби загребський соймъ роздумавъ, чи кожде залагодженне діла зъ Віднемъ и Пештомъ, которе вспільнимъ интересомъ государственнимъ не приказане, не вийде наконецъ все таки на некористь славянськихъ народностей у троединімъ королевстві. Федералістичній, означений жовтневимъ дипломомъ, государственный соймъ центральний повиненъ би складатися зъ депутацій соймівъ краєвихъ ad hoc, которі очевидно найменшъ вибрати належало-бъ ведля виборового порядку зъ дня 26-го Лютого 1861. Соими краєві не мали би ніколи вспільного діла зъ справами госудауственными, хіба якби показався для нихъ обовязокъ в интересі таковихъ встирати перепровадженне ухвалъ государственного сойму. Дотично финансівъ повиненъ би держатись сей принципъ, що прамі податки впливали-бъ до касъ краєвихъ а непрямі до скарбу государственного; якби сі послідні государственному фискусові не вистарчали, тоді мали-бъ соими краєві визначити єму відповідні квоти до розпорядимости. При кінцю сего артикулу збиває Палацький той упрекъ, що ніби черезъ федерализмъ точка тяжести государственної на всі боки розсунулась би, -- що очевидно статися не може, якъ довго вь Відні буде государственный центральний соймъ, а такого хотять усі федералісти.

Упадокъ Катковцівъ.

Вість о відкликанню Муравьєва зъ Генераль-губернаторства Литви и Білої Русі привітуємо зъ радосттю, тимъ більшою, що сей фактъ, якъ и деякі інші єго попередивші, знаменує ослабінне впливу старо-московської партії на діла внутрішньої політики Россії. Такихъ Безаківъ, Кауфманівъ и Бергівъ, губернаторуючихъ теперъ вь Києві, Вильні и Варшаві, не можна виравді уважати за репрезентантівъ западно-либеральної партії петербурської, но швидче за репрезентантівъ німецької фракції тої-жъ партії, або лучше за репрезентантівъ самого-жъ абсолютистичного німецького урядового елементу Россії. Мимо того се означає вже

значний оборотъ до лучшого, бо помянутий елементъ, не здужуючи самъ прийти до всемогучости въ Россіі, примушений бувъ завсіди піддаватися впливові западно-либеральної партії, котора, своїми поглядами на розвитіє государственного організму Россіі, старомосковській партії діаметрально противна. Старомосковці, такъ звані славянофили, а vlastive славянофаги, то рідні брати нашихъ німецькихъ либералівъ въ Австрії; обоє хотіли би ушасливити Славянъ централизмомъ, посувенимъ до найдалшихъ ёго консеквенцій, т. є. до народнєї ассимиляції, зъ тою тільки різницею, що одні присуджують Славянамъ централизмъ московський, а другі німецький. Старомосковці думають, що Славяне примушені будуть вибирати міжъ двома лихами, и виберуть лихо менше, т. є. те, которе, роблячи зъ нихъ Москалівъ, позволяє їмъ по крайній мірі остатись Славянами. Міжъ-тимъ воно не тєє. Славяне чують себе въ силі поконати и одно лихо и друге и стають сміливо до борби за ту идею, котора для нихъ єдино гараздъ принести може, — за идею народвополітичнєї рівноправности всіхъ славянськихъ племенъ въ Австрії и Россіі. Се правда, що швидче поконання одного изъ тихъ лихъ потягнуло би за собою тимъ швидчий упадокъ и другого. Знають отсе добре такъ Славяне якъ и славянофаги німецькі и московські, и тому, коли одні зъ сихъ посліднихъ, опираючись на тій околнчности, що зо взгляду на гірку долю славянськихъ племенъ въ Россіі, другі племена славянські, навіть въ найприкрїйшіймъ случаю, ніякої опори въ Россіі шукати не можуть, збивають зъ того капиталъ для германизаційнихъ плянівъ, тоді користуютця другі, се-бъ то москализатори, такимъ безпораднимъ станомъ поза-россійськихъ Славянъ, щобъ доконати омоскаленне Славянъ підвластнихъ Россіі, а то заховуючи певний порядокъ, т. є. омоскалити напередъ Русинівъ, которихъ де-які пессимисти вже зовсімъ омоскаленими, де-які-жъ москвофили справдешніми Москалями лічать, а потімъ взятись до омоскалення Поляківъ. Въ яке положенне тоді вся поза-россійська Славянщина прийшла би, сєго не потребуємо, здаєтця, й толкувати. Оппозиція австрійськихъ Славянъ противъ сєго москализаторського керунку Россіі, споводованного недавнімъ впливомъ старомосковської партії на російський урядъ, є нині загальна, и дає явний доказъ, що Славянщина цілу небезпечу того керунку оцінила и вивязуетця якъ найкраще зъ добре понятого обовязку славянської взаїмности.

Чехи зробили въ тій мірі добрий початокъ; нині же повстають и органи, репрезентуючі інтереси всіхъ австрійськихъ Славянъ, якъ в. п. Zukunft, въ рішущій оппозиції противъ москализації и такихъ її вредитєчівъ, якъ Ляманський и инші. Ми переконані сильно, що така гуртова оппозиція зо сторуни Славянъ принесе найкращі skutки, але

найбільшимъ добромъ буде те, якъ впливъ старомосковської партії на російський урядъ замінений буде впливомъ западно-либеральної петербурської, а те буде власне skutкомъ славянської опозиції. Полонизмъ, который тільки въ ополяченню Литви и Русі бачить гваранцію своєї первостепенної ролі въ будущині Славянщини, не зискає вправді нічого и въ тімъ посліднімъ випадку, бо обі партії згоджуютья въ тімъ, що полонизмъ на не-своій території повиненъ упасти, заходить тільки різниця міжъ ними що-до способівъ и що до цілі. Міжъ-тимъ коли старомосковці хотять вигубити полонизмъ на Русі живосиломъ, щобъ натомість вкоренити тамъ елементъ москоський, то западно-либеральна партія хоче вчинити тее либеральними формами, підвигаючи елементъ місцевий. Зъ того взгляду не дивно намъ, що навіть консервативні Поляки повстають такъ само противъ сеі послідней, якъ и противъ першої. Такъ н. п. Czas въ артикулі Ruska idea нарикає на крайній либерализмъ, ба навіть комунизмъ, петербурської партії, котору вінъ називає по-просту малоруською. Те однакже не вдержує насъ Русинівъ, заступленихъ сильно въ тій партії, жичити їй скорої побіди надъ Катковцями, которихъ близький упадокъ ми віщуємо власне въ одкликанню одного зъ їхъ репрезентантівъ — Муравьєва.

Оглядъ політичній.

— Подорожъ цісаря до Угорщини уважати належить яко велику політичну подію, которой найважнйше значенне въ тімъ лежить, що монархъ покинувъ теорію о пропашості права, якої держалися єго до-ради, и такъ для Угорщини яко же и для троединого королєства признавъ правозначность угорсько-хорватської уставу. Треба щиро бажати, щоби Маляри, которихъ депутації послідніми днями у Пешті самі въ имени коровства Угорщини великимъ словомъ одзивались, королєвські упоминки до серпа собі взяли, лежачі въ тихъ словахъ монарха, которими Є. Милость, м влячи о „народахъ угорської корони“, клавъ натискъ на взаїмні права и обовязки. Крімъ Малярівъ не були инші народи угорської корони депутаціями всіхъ станівъ репрезентовані. Причину сего дивного зъявнща не можна брати на карбъ неоло-алности тихъ немалярськихъ народівъ, тільки на карбъ перепень, которихъ истоту, при иннішихъ околнчностяхъ, більшъ відгадати ніжъ означити можна. — День 6-й Червца, на которімъ Є. Милость виїхавъ до

Угорщини, празнували всі словацькі патріоти яко роковини політично-народного обудження словацького народу на конгресі в Св. Мартині, 1861-го року.

— Королевськими рескриптами до хорватського бана бар. Шокевича зъ дня 24-го и 17-го Мая, скликано хорватський соймъ на день 17-й Липця с. р., а то на основі одобреного ad hoc порядку виборового зъ року 1848/61. Є. Милость, Цісарь, одкинув самъ дотичний операть банальної конференції, прокладаючи заоктроєванне виборового порядку, черезъ що догоджено управненому жаданню народвѣі партії взглядомъ забезпечення континуальности права. Зъ рескриптівъ показується, що соймъ займатиметься урадженнямъ закона о виборахъ до сойму и конституційною розвязкою всякихъ державоправнихъ питаній. Що до категорії послідніхъ належить и унія Далмації, не треба й примічати. Заступники військового пограниччя припущені тежъ до розвязки тихъ питаній. Сподіватися, що соймъ введнає у корони и дальші уступки въ користь конституційного принципа для того пограниччя.

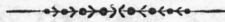
— П. Пленеръ зажадавъ одъ изби послівъ, на засіданню дня 8. Червця, нового кредиту на уморенне банкового довгу и на покриттє потребъ державнихъ за рікъ 1865 и 1866, котрий то кредитъ виносити має сумму 53, евентуально же 99 миліонівъ. Неодоборъ въ преліминованихъ на рікъ 1864 доходахъ державнихъ виносить більше ніжъ 33 миліони. Констатуючи сю подію, самъ п. Пленеръ назвавъ її „застрашаючою“ а свій новий предлогъ „засмучаючимъ.“ Цікава річъ, кільки кредиту знайде теперъ шмерлинговське министерство у „опозиційної“ більшости въ избі послівъ.

— Государственна рада, такъ въ нижчій якъ и вищій избі, приняла торговельний уговоръ зъ німецькимъ митовимъ звязомъ (Zollverein). Зо взгляду на славянські интереси, де-які установи того уговору грозять чеській и словінській индустрії, но суть досить користні для перемагаючихъ интересівъ галицькихъ и угорськихъ Славянъ, якоже и загально для краївъ грубої продукції.

— Изба послівъ після довгихъ дебатъ ухвалила, щоби виділъ зложеній до розсмотрення министерськихъ проектівъ о реформі податківъ продовжавъ свої студії и після укінчення теперішньої сесії, черезъ що одтягнулась би діяльність тихъ виділовихъ членівъ дотичнимъ соймамъ краєвимъ, а повеже въ питанню реформи податкової всі сойми краєві о їхъ мнївие звідатись би належало, отже тая ухвала є зовсімъ не на місці. Що нинішня государственна рада не має права рішати питанне о реформі податку ґрунтового, такъ само якъ и справу торговельного

уговора зъ митовимъ союзомъ, не вислухавши впередь сойму угорського и хорватського, о тімъ не треба и казати.

— Въ сербьскімъ Білгороді святкували Сербі дня 4., 5. и 6. Червця п'ятдесятилітню памятку освободження Сербіи. Урядъ не зазнаменувавъ ся урочистость ніякимъ важнимъ актомъ, особливе такимъ, который направивъ би гріхи кабинетового правосудия и поліційнихъ міръ зъ послідніхъ двохъ літъ, актомъ ласки и поворотомъ вірности къ устасі. Міжъ-тимъ нічого такого не сталося, окрімъ того, що князь декорувавъ хрестами 29 стариківъ, которі участвовали въ борбі за свободу 1815-го року, підъ княземъ Милошемъ, и дожили 50-літнєі рочниці.

Новинки.

— Недавно тому шість укінченихъ богословівъ Холмської дієцезіи висвятились въ Пряшові до стану духовного и одинъ зъ нихъ бувши, зъ поворотомъ черезъ Львівъ, у О. Митрополита Литвиновича, принятий бувъ дуже прихильно, и при тій способності обіцає Є. Превосходительство, що вони самі займутца висвячуваннемъ Холмськихъ богословівъ, приймуть навіть шість кандидатівъ духовного стану зъ помянутої дієцезіи до львівської семинарії.

— Сегорічній загальний з'їздъ членівъ Галицько-Руської Матиці одбудетца, якъ здаєтца „Слову“, на дняхъ 18., 19. и 20. Липця (нов. числ.) с. р. Бачимо, що Виділь Матичній дуже пеняво займаєтца приготавлиючими мірами до того з'їзду. Причини легко догадатися: хотять запевне, щоби оппозиція була перекваплена, и щоби й сегорічній з'їздъ не давъ ради тому лиху, которе торічній не добачивъ. Но чей воно такъ зле не буде. Въ надії, що з'їздъ сего року одбудетца (бо може ще статись и такъ, що Виділь зъ обави передъ оппозицією, не зробить зовсімъ ужитку зъ прислужаючого Матиці ведля статутівъ права до скликування що-річнєго загального з'їзду), завзиваємо всіхъ оборонцівъ народнєго керунку въ літературі австрійськихъ Русинівъ приготавлитись якъ найлучше и явитись на сегорічнімъ з'їзді якъ найчисленнійше. О тихъ річахъ поговоримо ще обширно.

— Товариство акторівъ Руського Народнєго Театру виїзджає зъ кінцемъ сего тиждня на провинцію, и давати буде представлення сценічні найперше въ Тернополі, потімъ у Чернірцяхъ, Станиславі и Бережанахъ, а съ кінцемъ Вересня знову вернетца до Львова. Упраша-

емо нашихъ земляківъ привітати нашу сцену якъ найтеплішимъ участтемъ, щоби захоронити її відъ упадку до тої пори, доки вона не дістане відповідні підмоги материяльної зо сторони скарбу краєвого, яка їй повнимъ правомъ навіть тоді належала би, коли-бъ навіть німецька и польська сцена въ краю нашимъ подібною підмогою не користувалась. Щобъ таку підмогу для нашої сцени виробити, потребуємо власне фактами доказати конечность екзистовання руського театру, яко институції краєвої, а найсильнішимъ доказомъ буде якъ найчисленніше участие зо сторони Русинівъ въ представленняхъ нашої сцени.

Феллстонъ.

Объ тому, якъ можно насажати яблунки, зъ кошторихъ вирощащимушь цілі будинки.

Живе теперечки въ Києві чоловічокъ Монастирський. Чоловічокъ теперъ вінъ не аби-який нікчемний — а величennaiй, столоначальникъ Губерської Управи. Ви може, милі зарубежники, добрячі Галичане, не знаєте, що таке Губерська Управа? Ге! милі брати, цієї науки ви зъ-роду не втнете, сидячи за кордономъ! Ось прибувайте сюди, то якъ-разъ попадете у Губерську Управу, (чи то бакъ ви знаєте, що її тутъ звуть „Губерськимъ Управліннямъ“), та бъ-друге зновъ попасти въ це пекло не захочете. Да такъ вамъ сего не забажаєтця, якъ мені вясняти Вамъ, що то є Губерська Управа. — Такъ отъ сей-то оний столоначальникъ Монастирський сповня у пеклі то-тому ролю Люцифера.

Живе Люциферъ (чи то бакъ столо-начальникъ) Монастирський у свое удовольствие: пье дорогі вива, їсть дуже жирно и гарно, одіваєтця у шовкові одежи, ходить по блискучихъ будинкахъ, ходить попираючи яку-небудь тамъ Персію, килимъ такий карбованцівъ у сотлягу. Живе Монастирський и пишаєтця, бо й справді є чимъ, бо все те єго власне, розумомъ нажите. Й далєбі! який вінъ химерникъ на всякі користні за-для всего люду видумки. На-прикладъ видумавъ сажати яблунки и збирати зъ їхъ — будинки. Самого Англичанина и Німця перехитривъ, хоча й кажуть, що Німець обезяну (малпу) видумавъ.

У руках цього Люцифера були діла жидовинівъ, сирічъ, Юдеївъ. Передъ начальствомъ у ті часи, якъ и теперъ, Монастирський клявся, що ні зъ кого ні шелега не братиме. Боязько й клятву порушити — бо адъ кромішний страшенъ, а начального-жъ підручника зъ служби ще страшнїшъ... жінка, діти (хочъ може їхъ ще й не було)... а жидова проклятуша такъ и тягне християнську душу у пекло. „Ми, Васе Благородне, ей же Богу, Васъ озолотимо!“

— Е, думаетъ собі Монастирський, — постой же, проклята, и въ пекло не попаду и тебе обдеру!

Була у ёго у садку яблуночка невеличка, на котрій родила сила маленькихъ яблукочкь, що звуться райські, не величкі, зо сливу, красненькі; Балабуха зъ їхъ дуже гарне варіння варить. Такъ ось біля сієї яблуночки поливъ вінъ того жидівського калу, що трусовістю и попрошайствомъ зветця, й котрого дуже багато у душахъ моїхъ земляківъ, та й жде собі приплоду. Уродило. Приходить Ицко. „А где панъ?“ — У садку! одказує хлопець.

Жиль по-тиху, пейсикки приглажуючи, по-шідъ стінкою пролізъ до пана. „А спо“, пита, „ділце? Ваше Високородзіє!“

— Я объ ділахъ дома не говорю. Придите въ Управление!

У Жида буркъ душа въ пятки.

„Змилуйтеся! пане.“

— Нечого здѣсь раздобаривать! Скажи-ка вотъ лучше, когда это у васъ такой праздникъ, на который въ каждой семьи непременно должно быть — хоть одно вотъ такое яблочко? — Монастирський мигнувъ, усміхнувшись, на яблунку. Жидъ одказавъ, що скоро.

— Гдѣ же вы, проклятуші жиди, берете столько яблочекъ?

„Где беремъ? Покупаемо у добрихъ панівъ, коли у кого своїхъ нема.“

— Ишь, прокляті жиди! А у меня ихъ столько, что я не знаю, гдѣ ихъ дѣвать, свиней кормлю, а, не бойсь, ни одна псывіра не разу не пришла покупать.

„Коли панъ продасть, то я хочъ заразъ куплю,“ заговоривъ жидъ, поміркувавши, що тутъ даромъ не відробитця.

— А чому-жъ — каже Люциферъ, а что дашь?

„Спо-жъ, товаръ панський, и запросъ панський!“

— Ой, дивись, щобъ я дорого не запросивъ.

„Не жалкуйте, пане, не жалкуйте насъ, ми хочъ и бідні, а за фешку спо-хоча дамо.“

— Ну добре; за одну фешку четвертий!

„Якъ, пане? 25 карбованцівъ, ой вей міръ!“

— А-вже; у мене фешки будуть дорогі.

„Змилуйтесь, пане!“

— Иди къ чорту, твому брату, псявіра!

Жидъ помявся, зъ ніжки на ніжку поступавъ, по виду жидки по-дергались, слѣзи показались, але все-жъ таки, бідняга, винавъ 25 рублівъ.

Монастирський вирвавъ фешку и оддавъ зъ торжествомъ пророка, закладуючого першу каменюку великого будинка. Въ сю годину я ёго можу уподобити Петру I, Здоровому, тоді, якъ вінъ стоя, по словамъ Пушкина, на берегу Невы, думавъ:

Зъ-відсіля грозити ми будемо Шведу;

Тутъ буде городъ покладень на зло поганому сусіду!

Кажуть, що, забувшись сказати Ицкові, щобъ вінъ и другихъ пославъ за фешками, Монастирський завернувъ ще разъ до саду Ицка, ще продавъ ёму фешку, наказавъ що бажавъ, и заспокоївся.

Не знаю, чи правда сѣму, чи ні, що зъ тихъ поръ юдейські діла пішли швиденько, а самі потомки Израїля хутко вискакували зъ векла (Губерської Управи), кажучи: „що теперки совітникъ? Теперки все фешки и столо-начальники!“ и що мудрому видумцяку Монастирському яблуночка наростила хороші, блискучі будинки у Києві и Умані.

Наука зъ-відсіля така: хто думає завідувати у Россіи жидівськими ділами, той хай загоді сажа райське дерево и ходить за імъ такъ, якъ за ріднимъ синомъ.

Поправки важнішихъ помилокъ друкарськихъ въ дотеперішніхъ випускахъ. Ст. 1, замість „переходять“ ете., повинно бути „переходять теперъ у нову фазу — вінъ починає прояснитися“. Ст. 192, замість „дистрекційну“, повинно бути „дискреційну власть.“ Ст. 204., рядокъ 13. зъ гори, по словахъ „верхъ въ ёму не взяла,“ пропущено: „зовсімъ противний бувъ.“ Ст. 224., рядокъ 5 зъ низу, замість „стояшний“ — „сосящій“.

